УДК: 613.287.1., 613.287.4., 616-053.36

BOLALARNI KO‘KRAK SUTI BILAN OVQATLANTIRISHDAGI MUAMMOLARNI BARTARAF ETISH

Xoliqova Gulnoz Asatovna - assistent
Samarqand davlat tibbiyot universiteti (Samarqand, O‘zbekiston)

Annotatsiya. *Maqolada tug‘ruqdan keyin ayollarda yuz beradigan gipogalaktiya holatlari, ularning kelib chiqish sabablari, tuqqan ayollarda yuz beradigan holatlarning lartatsiyaga ta‘siri, hamda bolalarni emizishdagi qiyinchiliklar, bu muammolarni hal qilishda tibbiyot xodimi va tuqqan ayollarning o‘rni, laktatsiyani saqlab qolishda dori-darmonsiz yordam ko‘rsatish keng yoritilgan*

Tadqiqotning maqsadi. *Ko‘krak suti bilan boqishda paydo bo‘ladigan muammolarning kelib chiqish sababini o‘rganish, laktatsiyani dori-darmonsiz saqlab qolishga ayollarning munosabati o‘rganildi.*

Materiallar va usullar. *Tadqiqot tug‘ruqdan keyingi erta davrda bo‘lgan 60 nafar ayollardan olingan so‘rovnoma natijasiga ko‘ra o‘tkazildi. Bolalari hayotining 1-yilida ko‘krak suti /aralash oziqlantirishni olgan 36 nafar ayollar va bolalari neonatologiya bo‘limida davolangan 24 nafar ayollar o‘rtasida o‘tkazilgan so‘rov natijalariga ko‘ra o‘tkazildi.*

Natijalar va muxokamalar. *Barcha guruhlarda laktatsiya buzilishining taxminan bir xil tabiati aniqlandi. Vaqtidan oldin tuqqan ayollarda gipogalaktiyaning paydo bo‘lishi ko‘proq qayd etildi; 1 va 2-guruh respondentlari laktatsiyani oshirish uchun gipogalaktiyani davolash maqsadida o‘simlik choyidan foydalanishgan.*

Xulosalar. *Gipogalaktiyaga ko‘pincha muddatidan oldin tug‘ruq va kesarcha kesish operatsiyasidan keyin tug‘gan ayollar, shuningdek, birinchi farzandini dunyoga keltirgan ayollar duch kelishgan. Laktatsiyani saqlab qolish uchun buyurilgan fitochoyni ijobiy baholadilar, uni samarali laktatsiyani kuchaytiradigan vosita sifatida tavsifladilar, shuningdek, bolaning ahvoliga yaxshi ta1sir ko‘rsatishini, ichak sanchig‘ining pasayishini va tungi uyqu sifatini yaxshilanishini ta‘kidladilar.*

Kalit so‘zlar: *ko‘krak suti, emizish, gipogalaktiya, laktatsiya buzilishi, fitochoy.*

УСТРАНЕНИЕ ПРОБЛЕМ ПРИ ГРУДНОМ ВСКАРМЛИВАНИИ ДЕТЕЙ

Холикова Гулноз Асатовна - ассистент
Самаркандский государственный медицинский университет (Самарканд, Узбекистан)

Аннотация. *В статье подробно рассматриваются случаи гипогалактии у женщин после родов, причины их возникновения, влияние состояний, возникающих у родильниц на лактацию, а также трудности при грудном вскармливании, роль медицинского работника и родильниц в решении этих проблем, оказание немедикаментозной помощи в поддержании лактации*

Цель исследования. *Изучены причины возникновения проблем, возникающих при грудном вскармливании, отношение женщин к поддержанию лактации без лекарственныч препаратов.*

Материалы и методы.

Исследование проводилось по результатам анкетирования 60 женщин, находившихся в раннем послеродовом периоде. По результатам опроса 36 женщин, получавших грудное/смешанное вскармливание на 1-м году жизни, и 24 женщин, дети которых находились на лечении в отделении неонатологии.

Результаты и обсуждения. *Примерно одинаковый характер нарушения лактации выявлен во всех группах. Чаще отмечалось возникновение гипогалактии у женщин с преждевременными родами; Респонденты 1 и 2 групп использовали растительный чай для лечения гипогалактии с целью увеличения лактации.*

Выводы. *Гипогалактия чаще всего встречается у женщин, родивших после преждевременных родов и кесарева сечения, а также у женщин, родивших первого ребенка. Положительно оценили фитохой, назначаемый для поддержания лактации, охарактеризовав его как эффективное средство для усиления лактации, а также отметили хорошее влияние на состояние ребенка, уменьшение кишечных спазмов и улучшение качества ночного сна.*

Ключевые слова: *грудное молоко, грудное вскармливание, гипогалактия, нарушение лактации, фиточай.*

ELIMINATION OF PROBLEMS WITH MILK FEEDING OF CHILDREN

Kholikova Gulnoz Asatovna - assistant
Samarkand State Medical University (Samarkand, Uzbekistan)

Abstract. *The article extensively covers postpartum hypogalactia in women, their causes, the effects of postpartum conditions on lactation, as well as difficulties in breastfeeding, the role of medical workers and postpartum women in solving these problems, and non-drug assistance in maintaining lactation.*

Purpose of the research. *To study the causes of problems arising during breastfeeding, the attitude of women towards the preservation of lactation without medication was studied.*

Materials and methods. *The study was conducted according to the results of a survey of 60 women in the early postpartum period. Based on the results of a survey conducted among 36 women who received breast milk / mixed feeding in the 1st year of life and 24 women whose children were treated in the neonatology department.*

Results and discussions. *The nature of lactation disorders was approximately the same in all groups. The appearance of hypogalactia was more often noted in women who gave birth prematurely; Respondents of groups 1 and 2 used herbal tea to treat hypogalactia to increase lactation.*

Conclusions. *Hypogalactia was most often encountered by women who gave birth prematurely and after cesarean section, as well as women who gave birth to their first child. They positively assessed the phytotea prescribed to preserve lactation, characterized it as an effective means of enhancing lactation, and also noted that it has a positive effect on the child's condition, reduces intestinal colic, and improves the quality of night sleep.*

Key words: *breast milk, breastfeeding, hypogalactia, lactation disorders, herbal tea.*

Kirish. Ko'krak suti bilan boqish (KSB), albatta, hayotining birinchi yilidagi chaqaloqlarni oziqlantirishning eng maqbul turi hisoblanadi. Bugungi kunda ko'krak suti bilan boqish samaradorligi va uning sun'iy sutdan ustunligi to'g'risida o'nlab yoki hatto yuzlab inkor etib bo'lmaydigan ilmiy isbotlangan ma'lumotlarni topish mumkin. Shunday qilib, ko'plab mahalliy va xorijiy tadqiqotlarda ona sutining yangi tug'ilgan chaqaloq mikrobiomasining shakllanishiga foydali ta'siri qayd etilgan. Ko'pgina mualliflar tabiiy ovqatlantirishning bolaning neyropsikik rivojlanishiga va motor funksiyalarini shakllantirishda ijobiy rolini ta'kidlaydilar. Olimlarning emizikli ayollarda ijobiy kayfiyat, o'ziga ishonchni shakllantirish, ularda xavotirlanish darajasini pasaytirish bo'yicha ma'lumotlari katta qiziqish uyg'otadi tadqiqotning maqsadi: tasodifiy namunada emizikli ayollarda laktatsiya buzilishining paydo bo'lish chastotasi va xususiyatini o'rganish, gipogalaktiyani giyohvand bo'lmagan tuzatishning turli usullariga rioya qilishni va laktatsiyani saqlab qolish uchun o'simlik choyidan foydalanish samaradorligini baholash.

Tadqiqotning maqsadi: Tasodifiy tanlanmadagi emizikli ayollarda laktatsiya buzilishlarining uchrash chastotasi va tabiatini o'rganish, gipogalaktiyani dori-darmonsiz tuzatishning turli usullariga rioya qilishni va laktatsiyani saqlab qolish uchun fitochoyni qo'llash samaradorligini baholashdan iborat.

Tadqiqot materiallari va usullari. Tadqiqot Samarqand shahridagi tug'ruqxonalarda tuqqan ayollar o'rtasida o'tkazildi. Tadqiqotda 100 nafar ayol ishtirok etdi: perinatal markaz qoshidagi 4 tug'ruqxonada tuqqan 60 nafar (1-guruh); bolalarini ko'krak suti bilan 1-2-yil davomida oziqlantirgan 28 nafar ayol (2-guruh) va o'z bolalarini ko'krak suti bilan oziqlantirgan neonatologik ixtisoslikdagi bo'limlar shifokorlari va hamshiralaridan 12 nafar ayol (3-guruh).

Ish jarayonida anketa usulidan foydalanildi, barcha respondentlar unda faqat ixtiyoriy ravishda ishtirok etdilar.1-guruhdagi ayollarni (60 kishi) so'rovnomaga jalb qilish ularni uyga javob berishdan oldin o'tkazildi. Tug'ruqdan so'ng ayollar bilan ko'krak suti bilan oziqlantirishning afzalliklari, emizikli onaning ichimlik rejimi va parhezi, gipogalaktiyaning oldini olish, bolani ko'krakka to'g'ri qo'yish bo'yicha suhbatlar o'tkazildi. Respondentlarning 20 nafari muddatidan oldin tug'ilgan chaqaloqlarni parvarish qilishning 2-bosqich bo'limida uzoq vaqt davomida bolalari bilan birga bo'lgan.

Bolalar poliklinikalari bazasida bolalari hayotining 1-2-yilida ko'krak suti yoki aralash ovqat bilan boqilgan 28 nafar ayol o'rtasida so'rovnoma o'tkazildi. 3-guruh ayollari ko'krak suti bilan oziqlantirish sohasida maxsus, shu jumladan, eng so'nggi ilmiy bilimlarga ega edilar; ularning bolalari ham ko'krak suti yoki aralash oziqlantirishda bo'lgan. Ayollarning yoshi 18 yoshdan 45 yoshgacha bo'lib, ulardan 46 nafari 2 va undan ortiq bolali (45%) va 56 nafari birinchi tug'ruqdan keyingi ayollar (55%). Tadqiqotda KSB ga mutlaq qarshi ko'rsatmalarga ega bo'lgan ayollar (respirator traktning o'tkir infeksiyalari, OIV, gepatit S, onkologik kasalliklar) ishtirok etmadi. Olingan ma'lumotlar StatSoft STATISTICA dasturi yordamida qayta ishlandi. Tadqiqot davomida olingan ma'lumotlar tahlil qilinganda quyidagi xususiyatlar aniqlandi.

Tadqiqot natijalari va muhokama. Barcha uchta guruhda tug‘ruqdan keyingi 1, 3, 6 va 7-8 oylar tabiiy ovqatlantirishni to‘xtatishning eng tez-tez uchraydigan muddatlari deb topildi. Laktatsiya buzilishlarining tabiati ham taxminan bir xil edi; bu davrdagi muammolar orasida ayollar ko‘pincha ko‘krak uchlarining yorilishi, tug‘ruqdan keyingi dastlabki kunlarda laktatsiyaning uzoq muddatli shakllanishi, sut bezlarining og‘riqli dag‘allashishi va keyingi haftalar va oylarda gipogalaktikani ta‘kidladilar.

O‘tkazilgan tadqiqotda 1-guruhni viloyat perinatal markazi qoshidagi 4-tug‘ruqxonada tuqqan 60 nafar emizikli onalar tashkil etdi, ulardan 38 nafari muddatida, 20 nafari muddatidan oldin tug‘gan. Shundan 37 nafar ayol birinchi farzandini dunyoga keltirgan bo‘lsa, 21 nafar ayol ikkinchi va uchinchi marta tug‘gan. Ushbu guruhdagi barcha ayollar chaqaloqning jismoniy va aqliy rivojlanishi uchun muhimligini ta‘kidlab, ko‘krak suti bilan oziqlantirishga yuqori darajada rioya qilishdi. Ushbu guruhdagi atigi 9 nafar ayol o‘z laktatsiyasini yetarli deb ta‘rifladi, qolganlari tug‘ruqdan keyingi birinchi kunlardan boshlab sut yetishmasligini ta‘kidladilar. Besh nafar ayol (birinchi tug‘ruq) tug‘ruqxonadan chiqarilgan vaqtda (4-5-kun) sutning umuman yo‘qligi va tug‘ruqxonadan chiqqandan keyin laktatsiya ko‘payishiga umid qilishlarini bildirdilar. Muddatidan oldin tug‘gan 20 nafar ayoldan 19 nafari gipogalaktiya muammosiga duch kelgan. Ular yaqin kelajakda laktatsiya to‘xtashi mumkinligidan xavotirlarini bildirishdi, shu bilan birga, hamma KSB ni saqlab qolish istagini bildirdi va ona sutini erta tug‘ilgan chaqaloqni parvarish qilishning muhim tarkibiy qismi deb atadi. Tug‘ruqdan keyin laktogon fitochoy qabul qilganmisiz, degan savolga 12 nafar ayol ijobiy javob berdi.

Laktatsiyaning pasayishiga olib kelgan sabablar orasida ular bolaning chaqoloqlar reanimatsiyasi va intensiv terapiya (ChRIT) bo‘limida bo‘lish vaqtidagi ruhiy-hissiy zo‘riqish, uyqusizlik, bolaning sog‘lig‘i holati bo‘yicha qarindoshlari bilan muloqot qilishdagi qiyinchiliklarni sanab o‘tishgan; ayollarning yarmi RITB xodimlari bilan muloqot qilishda ma‘lumotni idrok etishning qiyinligini ta‘kidlab, buni qo‘shimcha ruhiy zo‘riqish sifatida baholagan. 1-guruhdagi barcha ayollar tomonidan fitochoyni kamida 6 hafta davomida qabul qilish tavsiyasi ijobiy qabul qilindi, respondentlarning bir qismi tug‘ruqdan keyingi birinchi kunlardanoq uni qabul qilishlarini ko‘rsatdilar. Ikkinchi guruhni hayotining 1-2-yilida bolalarini ko‘krak suti bilan oziqlantirgan 28 nafar ayol tashkil etdi; so‘rovnoma ambulatoriya sharoitida o‘tkazildi.

Guruhda ko‘krak suti bilan boqish (KSB) davomiyligi bo‘yicha katta farq kuzatildi: 1 oydan 1 yil 8 oygacha. So‘rovda ishtirok etganlar orasida birinchi tug‘ruqdan keyin KSB ning noto‘g‘ri tajribasiga ega bo‘lgan va ikkinchi bolani ko‘krak suti bilan emizishning muvaffaqiyatli tajribasiga ega bo‘lgan, davomiyligi 1-yildan 1-yil 8 oygacha bo‘lgan ayollar bor edi. Gipogalaktiya operativ tug‘ruq, bola bilan alohida bo‘lish (14 ayol, 50%), tug‘ruqxonadan chiqqandan keyin jismoniy va hissiy zo‘riqish (100%), somatik va neyroendokrin muammolar (3 ayol) bilan bog‘liq. O‘simliklardan olingan laktogonik vositalarni qabul qilishga 2-guruhdagi ko‘plab ayollar murojaat qilishgan (19 kishi, 68%). Ayollarning aksariyati laktogonni qabul qilish haqida ijobiy fikr bildirdilar, barchasi fitochoyni qo‘llashning xavfsizligi va qulayligi, yoqimli ta‘mi, choy o‘rniga qabul qilish imkoniyatini ta‘kidladilar. Fitochoy qabul qilgan bir nechta ayollar bu fonda bolalarda ichak sanchig‘i kamayganini qayd etishdi.

So‘rovnoma o‘tkazilgan 3-guruhda (12’ta perinatal markaz hamshiralari va neonatolog shifokorlar) ko‘krak suti bilan oziqlantirishga yuqori sodiqlik va gipogalaktiyaning oldini olish masalalarida yuqori xabardorlik aniqlandi. So‘ralgan ayollarning yarmida tug‘ruq ikkinchi marta bo‘lgan. 3-guruhda ko‘krak suti bilan emizish davomiyligi 3 oydan 3 yil 5 oygacha bo‘lgan. Gipogalaktiyaning ehtimoliy sabablari sifatida ko‘pincha motivatsiyaning pastligi, ayollarning KSB masalalari bo‘yicha xabardorligining pastligi, jismoniy charchoq, somatik kasalliklar va onalardagi neyroendokrin buzilishlar ko‘rsatilgan. 3-guruh respondentlari o‘simlik choyini qabul qilishda uning xavfsizligi, arzonligi, arzonligi tufayli ijobiy munosabatda bo‘lishadi, ammo so‘ralganlarning atigi uchdan bir qismi uni o‘z tajribasi asosida qabul qilishni samarali deb atashdi. 1- va 2-guruh ayollaridan farqli o‘laroq, 3-guruh respondentlari kesarcha kesishni ko‘krakka erta qo‘yish va umuman laktatsiya uchun to‘siq deb hisoblamaydilar. Qisqa muddatli laktatsiyaning barcha holatlari tahlil qilinganda, bu birinchi tug‘ruqdan keyin ko‘proq kuzatilganligi aniqlandi. Takroriy tug‘gan onalar orasida 1 yoshgacha ko‘krak suti bilan emizish 30 foizdan ortiqni, birinchi marta tug‘gan ayollarda esa bu ko‘rsatkich 20 foizdan oshmagan. Ikkinchi va uchinchi tug‘ruqdan keyin ko‘pincha uzoqroq laktatsiya kuzatildi: ko‘pincha 8 oygacha. - 1 yil 5 oy. KSBni 1-yil 8 oygacha saqlashga erishildi. - 2 yosh 4% onalar, bu birinchi o‘z-o‘zidan tug‘ruqdan keyin surunkali somatik patologiyasi bo‘lmagan yosh ayollar. Rekord darajadagi uzoq muddatli (2,5 yoshdan 3 yosh 5 oygacha) emizish holatlari kuzatildi, ular birinchi (2 ayol) va takroriy tug‘ruqdan keyin (2 ayol) bir xil chastotada uchradi. So‘ralgan respondentlarning 37,3% (102 ayoldan 38 nafari) fitochoyni 3-6 hafta va undan ko‘proq vaqt davomida iste‘mol qilgan. Ularning barchasi uni samarali laktogen vosita sifatida tavsifladilar, shuningdek, bolaning xotirjamroq xatti-harakatlarini, ichak sanchiqlarining kamayishini va tungi uyqu sifatining

yaxshilanishini ta‘kidladilar. O‘tmishda laktatsiyani uzaytirishga muvaffaqiyatsiz urinishlarga duch kelgan ayollar keyingi homiladorlikni rejalashtirgan taqdirda laktatsion fitochoyni qabul qilishga tayyor ekanliklarini bildirdilar.

Xulosa. Emizikli onalar va KSB tajribasiga ega bo‘lgan ayollarning anketa ma‘lumotlarini tahlil qilish shuni ko‘rsatdiki, ayolning yoshidan, KSB masalalari bo‘yicha yuqori yoki past xabardorligidan qat‘i nazar, laktatsiya buzilishlarining taxminan bir xil tabiati kuzatiladi. Tug‘ruqdan keyingi 1, 3, 6 va 7-8 oylar KSBni to‘xtatishning eng ko‘p uchraydigan muddatlari deb topildi. Gipogalaktiyaga ko‘pincha muddatidan oldin tug‘ruq va kesarcha kesish operatsiyasidan keyin tug‘gan ayollar, shuningdek, birinchi farzandini dunyoga keltirgan ayollar duch kelishgan.

Ko‘pgina ayollarda so‘rovnoma laktatsion krizlar tabiati to‘g‘risida past xabardorlikni, ammo ko‘krak suti bilan oziqlantirish va laktatsiyani saqlab qolishga yetarlicha yuqori sodiqlikni aniqladi (1-guruhdagi 58 ayoldan 55 nafari va 2-guruhdagi 28 ayoldan 23 nafari). Birinchi marta o‘z-o‘zidan tug‘ruqdan keyin surunkali somatik patologiyasi bo‘lmagan yosh ayollarning 4% da KSB bir yarim-ikki yilgacha saqlanib qolishiga erishildi. Ularning barchasi buni samarali laktatsiyani kuchaytiradigan vosita sifatida tavsifladilar, shuningdek, bolaning xotirjam xatti-harakatlarini, ichak sanchig‘ining pasayishini va tungi uyqu sifatini yaxshilanishini ta‘kidladilar. Ko‘krak suti bilan boqish tajribasiga ega bo‘lgan emizikli ayollarning so‘rov ma‘lumotlarini tahlil qilish shuni ko‘rsatdiki, ayolning yoshidan qat‘i nazar, ko‘krak suti bilan boqish masalalari bo‘yicha yuqori yoki past xabardorligidan qat’iy nazar laktatsiya buzilishining taxminan bir xil tabiati kuzatildi.

ADABIYOTLAR

1. Захарова И.Н., Мачнева Е.Б., Облогина И.С. Грудное молоко – живаяткань! Как сохранить грудное вскармливание? *Медицинский совет*.2017;(19):24–29.

2. Рюмина И.И., Зубков В.В. Эффективная лактация и сцеживание грудного молока. *Медицинский совет*. 2019;(2):26–31. https://doi.org/10.21518/2079-701X-2019-2-26-31

3. Урсова Н.И. Значение грудного вскармливания для роста и развитиямладенца. *Альманах клинической медицины*. 2015;(42):23–37.https://doi.org/10.18786/2072-0505-2015-42-23-37

4. Петрова Н.А., Трескина Н.А., Королева А.К. Ранняя манифестацияаллергии к белку коровьего молока у недоношенных детей:клинические случаи. *Неонатология: новости, мнения, обучение*.2017;(3):103–107. https://doi.org/10.24411/2308-2402-2017-00045.

5. Захарова И.Н., Намазова-Баранова Л.С. (ред.). *Грудное вскармливаниедетей: культурно-историческое наследие.* М.: ПедиатрЪ; 2017. 560 р.Режим доступа: https://www.spr-journal.ru/sc5/shop/grudnoe-vskarmlivaniedetey-kulturno-istoricheskoe-nasledie.10. Байбарина Е.Н., Дягтерев Д.Н. (ред.). *Избранные клиническиерекомендации по неонатологии*. М.: ГЭОТАР-Медиа; 2016. 240 с. Режимдоступа: https://docplayer.ru/36299302-Izbrannye-klinicheskierekomendacii-po-neonatologii-pod-redakciey-e-n-baybarinoy-d-n-degtyareva.html.

6. Ibatova, S. M., Mamatkulova, F. K., Kholikova, G. A., & Mamatkulova, D. K. (2022). Some indicators of lipid and phosphorus-calcium metabolism in children with rickitis receiving conventional treatment.International Journal of Health Sciences,6 (S4), 3628–3638.

7. https: // sciencescholar.us / journal / index.php/ijhs/article/view/9362

8. Korzhavov Sherali Oblakulovich, Gulnoza Asatovna Kholikova. Improvement of treatment of patients with sphenoiditis in children. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. ISSN: 2249-7137 Vol. 12, Issue 05, May 2022 SJIF 2022 = 8.252. A peer reviewed journal. https://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target = ijor:aca&volume=12&issue=5&article=046

9. Kholikova G.A. Uralov Sh.M . Aralov M.Zh. Nazhimov Sh.R. About modern methods of treatment of acute stenosing laryngotracheitis in children. International Journal of Scientific Pediatrics. Том 1 № 5 (2022)

10. Uralov Sh.M.; Khalikova G.A. Evaluation of the effectiveness of the drug "genferonlite" in acute bronchiolitis in children. Web of Scientist: International Scientific Research Journal.

11. Bazarova Nigina Sobirzhonovna. Mamat kulov Bakhrom Bosimovich. Khalikova Gulnoza Asadovna. Comparative Evaluation of MMP and Cystatin C in Chronic Nephritic Syndrome in Children. Eurasian Medical Research Periodical Volume 8| May 2022. Page 122-124. https://geniusjournals.org/index.php/emrp/article/view/1548

12. Kholikova Gulnoz Asatovna. Kodirova Markhabo Miyassarovna. Frequency of functional constipation in children of different ages. Журнал гепато-гастроэнтерологических исследований. том 3. №3 2022-08-01. Стр 38-40. https://tadqiqot.uz/index.php/gastro/article/view/5269

13. Kholikova Gulnoz Asatovna. Prevalence of affected bowel syndrome among children of different ages. Eurasian Medical Research Periodical. (EMRP). Vol.41. Feb 12, 2025. Page 9-14.

14. Shadiyeva Halima Nuriddinovna Kholikova Gulnoz Asatovna. The matter of using laser therapy in the treatment of acute herpetic stomatits

in children. World Bulletin of Public Health (WBPH). Vol. 33 (2024). Page 101-104. https://www.scholarexpress.net/index.php/wbph/article/view/4111

15. Turli yoshdagi bolalar orasida tasirlangan ichaklar sindromining tarqalishi. Eurasian Journal of Medical and Natural Sciences. Том 4 № 11 (2024). Стр 107-113. https: // in-academy.uz /index.php /EJMNS/article/view/39839

16. Uralov Shukhrat Mukhtarovich, & Kholikova Gulnoz Asatovna. (2023). Occurrence of functional constipation in children of different age. *British Journal of Global Ecology and Sustainable Development*, *17*, 32–38. Retrieved from https://journalzone.org/index.php/bjgesd/article/view/351

17. Холикова, Г., & Бахриева , Д. . (2023). Частота функциональных запоров среди детей различного возраста. *Евразийский журнал академических исследований*, *3*(5 Part 4), 257–261. извлечено от https://in-academy.uz /index.php /ejar/article/view/16008

18. Kholikova Gulnoz Asatovna, Aminova Dildora Xudayarovna, & Samadova Makhfiza Kudratovna. (2023). Payr's syndrome as one of the causes of chronic constipation in children. *British Journal of Global Ecology and Sustainable Development*, *22*, 24–29. Retrieved from https: //journalzone.org/index.php/bjgesd/article/view/417

19. Uralov Shukhrat Mukhtarovich, & Kholikova Gulnoz Asatovna. (2023). Occurrence of functional constipation in children of different age. *British Journal of Global Ecology and Sustainable Development*, *17*, 32–38. Retrieved from https://journalzone.org/index.php/bjgesd/article/view/351

20. Kholikova Gulnoz Asatovna, & Shadiyeva Halima Nuriddinovna. (2024). The matter of using laser therapy in the treatment of acute herpetic stomatits in children. *World Bulletin of Public Health*, *33*, 101-104. Retrieved from https://www.scholarexpress.net/index.php/wbph/article/view/4111